

سنجش هویت جمعی ایرانیان؛ با تأکید بر همبستگی اجتماعی^۱

مجتبی مقصودی*

E-mail: maghsoodi42@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۵/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۱۰

چکیده

مؤسسه مطالعات ملی پژوهشی با عنوان «سنجش هویت جمعی ایرانیان» در دی و بهمن ۱۳۹۳، با حجم نمونه ۱۵۰۳۴ در سطح کشور (۳۱ استان) از افراد ۱۸ الی ۶۵ ساله انجام داد. متغیر «همبستگی اجتماعی»، یکی از متغیرهای اصلی را در این سنجش تشکیل می‌دهد؛ که پژوهش حاضر به نتایج سنجش این بعد مهم از هویت جمعی ایرانیان و توصیف آن می‌پردازد. هدف این پژوهش بررسی این مسأله است که ایرانیان به بعد همبستگی اجتماعی خود چقدر گرایش دارند و ترجیحات هویتی آنها بیشتر متمایل به کدام هویت است. سؤالات مهم تحقیق عبارتند از: کم و کیف متغیر همبستگی اجتماعی و انسجام جمعی عام نزد شهروندان ایرانی چگونه است؟ و کدام یک از ابعاد متغیر همبستگی اجتماعی (احساس دوستی، احساس غرور و تعهد ملی و عام‌گرایی) نزد شهروندان ایرانی رجحان و برجستگی بیشتری دارد؟ نتایج تحقیق گویای این است که در میان مؤلفه‌های سنجش همبستگی اجتماعی احساس تعهد ملی نسبت به سرنوشت کشور، افتخار به ایرانی بودن و حفظ جمهوری اسلامی و احساس دوستی به ترتیب بیشترین نقش و سهم را دارند. در مجموع مؤلفه‌های همبستگی اجتماعی بالا هستند.

کلید واژه‌ها: هویت ملی، همبستگی اجتماعی، عام‌گرایی، احساس دوستی، تعهد ملی.

۱. مقاله حاضر از داده‌های پژوهش «پیمایش هویت جمعی ایرانیان» که توسط مؤسسه مطالعات ملی در بهمن ماه سال ۱۳۹۳ اجرا شده، استفاده کرده است.

* دانشیار رشته علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، نویسنده‌ی مسؤل

طرح مسأله

انسجام اجتماعی، از مفاهیم و متغیرهای کلیدی در تقویت هویت و همبستگی ملی است. هویت ملی نیز یکی از موضوعات محوری است که به‌عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و مسأله‌ای حیاتی همواره پیش‌روی همه‌ی نظام‌های سیاسی قرار دارد. در فضای کنونی، که فعالیت دولت‌ها در ارتباط با ساختار ملی آنها است، راه‌های ایجاد وفاق و همدلی، انسجام و همبستگی اجتماعی و استمرار در فرایندهای تعلق و هویت‌یابی از مهم‌ترین دغدغه‌های سیاست‌گذاری به‌شمار می‌رود. اهمیت این مسأله هنگامی فزونی می‌گیرد که در کشور ما، زمینه‌ها و شکاف‌های داخلی پیرامون زبان، طایفه، مذهب، و غیره متأثر از عوامل تشدیدکننده‌ی خارجی، سوءتدبیرهای احتمالی و نگرش‌های افراطی برخی نخبگان همواره امکان فعال شدن دارند و اگر خطوط گسل هویتی موجود در جامعه ایرانی با تدبیر و اتخاذ سیاست‌های همگرایانه پاسخی نیابد، هر آن امکان تبدیل آنها به چالش‌های خسارت‌بار وجود خواهد داشت.

بنابراین، فقدان راهبرد تعریف شده برای مدیریت و عبور از چالش‌ها، می‌تواند نخبگان علمی، مدیریت راهبردی کشور و نخبگان سیاسی و دانشگاهی را با دوگانه‌گرایی‌هایی در انتخاب مسیر حرکت خود مواجه سازد و هم‌اکنون نیز یکی از مهم‌ترین دلمشغولی‌ها و مسایل ملی و راهبردی جمهوری اسلامی محسوب می‌شود. از این‌رو با توجه به نکات مذکور لزوم شناخت و تبیین هویت ملی و نحوه قوام و تداوم آن امری بدیهی و ضرورتی غیرقابل انکار به نظر می‌رسد (بنگرید به: حیدری، ۱۳۹۶).

در این رابطه، مؤسسه مطالعات ملی، که سابقه چندین دهه فعالیت و حضور مستمر علمی در مسائل و مباحث مربوط به هویت و هویت ملی را دارد، بر آن شد که در راستای کمک به برنامه‌ریزان و تصمیم‌سازان کشور در حوزه سیاست‌گذاری هویتی پیمایشی در سطح ملی انجام دهد. در واقع، مطالعات سنجشی و پیمایشی از مهم‌ترین، دقیق‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین مطالعات پژوهشی محسوب می‌شوند که نتایج آنها می‌تواند برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان در سطح ملی بسیار کارآمد و حیاتی باشد و چشم‌انداز مناسبی برای تصمیم‌گیری‌های آتی در اختیار آنها قرار دهد. بر این اساس، پژوهشی با عنوان «سنجش هویت جمعی ایرانیان» در دی و بهمن ۱۳۹۳، با حجم نمونه ۱۵۰۳۴ در سطح کشور (۳۱ استان) از افراد ۱۸ الی ۶۵ ساله توسط مؤسسه مطالعات ملی انجام گرفت. مهم‌ترین سؤال‌ها یا مسأله این تحقیق عبارتند از: گرایش ایرانیان نسبت به بعد همبستگی اجتماعی خود چگونه است؟ و کدام یک از ابعاد متغیر

همبستگی اجتماعی (احساس دوستی، احساس غرور و تعهد ملی و عام‌گرایی) نزد شهروندان ایرانی از رجحان و برجستگی بیشتری برخوردار است؟

متغیر «همبستگی اجتماعی» (احساس جمعی عام) متغیر اصلی را در این پژوهش تشکیل می‌دهد و هدف اساسی تحقیق شناخت ترجیحات متغیر «همبستگی اجتماعی» در سطح کشور و توصیف واقع‌نگارانه و تحلیل آن است. برای سنجش دقیق این متغیر تلاش شد چندین شاخص و برای هر شاخص گویه‌هایی تعریف و به صورت خوشه‌ای در ساختار پرسشنامه قرار گیرد. در این مقاله، مهم‌ترین نتایج تحقیق در قالب جدول‌ها، تعاریف و توصیف در دو بخش ارائه می‌شود.

در بخش اول خصوصیات و ویژگی‌های زمینه‌ای و جمعیت‌شناختی جامعه نمونه شامل سن، جنس، سواد، سطح تحصیلات، مذهب، وضعیت شغلی و درآمد پاسخگویان توصیف و ارزیابی شده و در بخش دوم متغیر اصلی تحقیق «همبستگی اجتماعی» (احساس جمعی عام) توضیح داده شده است.

بخش اول: سیمای کلی پاسخگویان

یکی از متغیرهایی که در کنش‌های اجتماعی نقش زیادی ایفا می‌کند، خصوصیات فردی است که در تحقیقات جامعه‌شناختی از آن با عنوان «خصوصیات جمعیت‌شناختی و زمینه‌ای» نیز یاد شده است. براساس فیلد تئوری «رفتار انسانی» و «کنش‌های اجتماعی» تابع عوامل مختلف و به هم وابسته‌ای است که نیروی «پهنه» یا «میدان» نامیده می‌شود. این عوامل به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) خصوصیات فردی

ب) خصوصیات محیطی

بدین ترتیب، براساس فیلد تئوری یا تئوری میدان خصوصیات فردی یکی از عوامل مهم و اساسی است که تأثیر عمیقی بر شکل‌گیری نوع رفتار و کنش‌های افراد در جامعه دارد. در این پژوهش با استناد به تئوری پهنه‌ی لوین (بنگرید به: لوین، ۱۹۵۱) فرض بر این است که پاسخگویان برحسب خصوصیات و ویژگی‌های فردی‌شان کنش‌های متفاوتی از خود بروز داده و در این تحقیق گرایش‌های متفاوتی به نوع و سطح هویت جمعی خواهند داشت. با در نظر گرفتن این چارچوب مفهومی، اطلاعات خصوصیات زمینه‌ای جامعه نمونه جمع‌آوری شدند. با این توضیح، توصیف اطلاعات پژوهش را ابتدا با تشریح سیمای کلی پاسخگویان و ویژگی‌ها و خصوصیات جامعه آماری، توزیع

فراوانی و درصد آنها آغاز می‌کنیم:

- ۱- **حجم نمونه:** یافته‌های «پیمایش ملی هویت جمعی در ایران» با استفاده از تکنیک پرس‌وجو و مصاحبه‌ی حضوری با ۱۵۰۳۴ نفر از افراد ۱۸ الی ۶۵ ساله ساکن شهرهای ۳۱ مرکز استان کشور که به روشی کاملاً احتمالی برگزیده شده‌اند؛ تولید شده است.
- ۲- **جنسیت پاسخگویان:** براساس یافته‌های به‌دست آمده ۵۰/۱ درصد از پاسخگویان زن و ۴۹/۹ درصد مرد هستند.
- ۳- **وضعیت تأهل:** به لحاظ وضعیت تأهل، ۲۷/۲ درصد از پاسخگویان مجرد و ۷۱/۲ درصد متأهل هستند. و بقیه در دیگر وضعیت‌های تأهل قرار دارند.
- ۴- **وضع سواد و میزان تحصیلات:** به لحاظ وضع سواد و میزان تحصیلات ۴/۷ درصد از افراد جامعه نمونه بیسواد، ۲۶ درصد ابتدایی و سیکل، ۳۵/۳ درصد متوسطه و دیپلم، ۲۹/۶ فوق دیپلم و لیسانس، ۴/۲ درصد بالاتر از لیسانس هستند. میانگین سطح تحصیلات جامعه نمونه ۱۱ سال تحصیل است.
- ۵- **دین و مذهب:** به لحاظ دین و مذهب، ۹۳ درصد پاسخگویان شیعه، ۵/۹ درصد اهل سنت و ۰/۱ درصد از سایر ادیان و مذاهب هستند.
- ۶- **توزیع سنی:** از نظر توزیع سنی ۱۴/۸ درصد از پاسخگویان در گروه سنی ۶۵-۵۱ ساله، ۲۱ درصد در گروه سنی ۵۰-۴۰ ساله، ۲۸/۷ درصد در گروه سنی ۳۹-۲۹ ساله و ۳۵/۳ درصد در گروه سنی ۲۸-۱۸ ساله قرار دارند.

چارچوب نظری تحقیق

انسجام و همبستگی اجتماعی

انسجام و همبستگی اجتماعی یکی از نیازهای اساسی و رمز تداوم و بقا جوامع است. طبق نظر برخی صاحب‌نظران، یکی از زمینه‌های اصلی و مهم در به‌وجود آمدن همبستگی جمعی، احساس دوستی، نشاط و غرور و امید به خود، زندگی و آینده است. وضعیت خانوادگی فرد نیز نقش بسیار مهمی را بر احساس شادمانی و پیوند او با جامعه دارد. عاملی که موجب خود گشودگی و احساس ارزشمند بودن می‌شود. هادلر و هالر (۲۰۰۶: ۱۷۹) در مطالعات خود نشان دادند که روابط صمیمانه و خوب با همسر، والدین، فرزندان، خویشاوندان، دوستان، همسایگان و همکاران و دیگر مردم که عموماً زیر عنوان «احساس دوستی» مفهوم‌سازی شده، از منابع اصلی رضایت از زندگی و انسجام و همبستگی اجتماعی است.

امیل دورکیم معتقد است که همبستگی اجتماعی، روابط اجتماعی و تعهدات متقابل، با یکدیگر رابطه دارند و قواعد حقوقی تنظیم کننده‌ی این روابط، هستند که بهترین معرف و شاخص همبستگی اجتماعی به حساب می‌آیند. در اثر عدم رعایت قواعد و هنجارها، هر چه و مرج و بی نظمی به وجود می‌آید (بنگرید به: دورکیم، ۱۳۸۱). براساس نظریه انسجام اجتماعی امیل دورکیم هرگاه هنجارهای اجتماعی اعتبار و قدرت خود را در تنظیم و شکل دادن به رفتار افراد جامعه از دست دهند، انتظارات و تمایل های افراد قواعد خود را از دست خواهد داد و افراد به آرزوهای دست نیافتنی تمایل پیدا می‌کنند. در چنین شرایطی احتمال شکست برنامه‌های افراد شدیدتر شده و در نتیجه امکان افزایش سرخوردگی تشدید خواهد شد. پیش‌بینی می‌شود با افزایش سرخوردگی عمومی، نارضایتی عمومی نیز در جامعه افزایش یافته و احساس تعلق به هویت جمعی در جامعه کاهش یابد (مقایسه شود با: ریتزر، ۱۳۸۲: ۸۳).

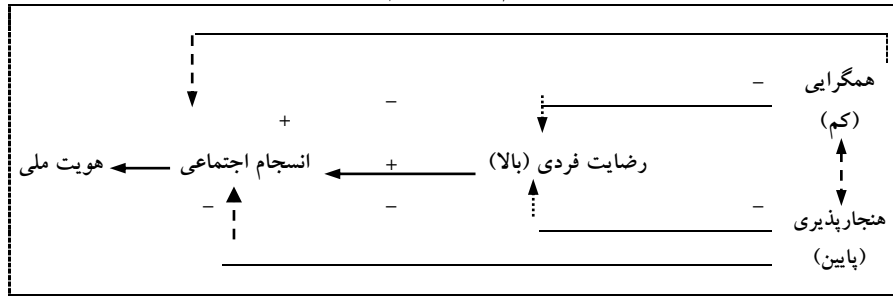
هکتر (۱۹۸۷) مفهوم انسجام اجتماعی را با سطح، میزان یا شدت همکاری اعضای گروه در راستای دست‌یابی به اهداف جمعی مرتبط می‌داند (بنگرید به: وایدگرن، ۱۹۹۷). تالکوت پارسونز معتقد است هرچه هنجارها و قواعد اجتماعی بیشتر مورد پذیرش قرار گیرد، همبستگی میان افراد بیشتر خواهد بود. از نظر وی، حقوق، قوانین و نهادهای حقوقی، وظیفه ایجاد همبستگی و انسجام را در بین اعضا برعهده دارد (توسلی، ۱۳۹۱: ۲۵۰). انسجام یا همبستگی اجتماعی معمولاً مفهومی را می‌رساند که بر پایه آن در سطح یک گروه یا یک جامعه، اعضا به یکدیگر وابسته‌اند و به طور متقابل نیازمند یکدیگر (بیرو، ۱۳۶۶: ۴۰۰).

روی دیگر مسأله زمانی اتفاق می‌افتد که «همگرایی اجتماعی» یا «احساس تعلق اجتماعی» در جامعه کاهش می‌یابد. در چنین شرایطی فشار هنجارها و مراقبت‌های اجتماعی بر افراد نیز کاهش می‌یابد و در نتیجه، افراد آزادی بیشتری می‌یابند تا براساس امیال شخصی خود عمل کرده و با روش‌های اختیاری، منافع خود را جست‌وجو کنند. در این شرایط، نیازهای افراد بیشتر از آن‌که در عمل ارضاء شود، افزایش می‌یابد و در نتیجه با افزایش سطح توقعات، میزان سرخوردگی افراد بیشتر شده و به دنبال آن نارضایتی اجتماعی افزایش یافته و احساس گرایش به هویت ملی در افراد تقلیل پیدا می‌کند (ریتزر، ۱۳۷۴: ۸۰) براساس نظریه انسجام این گزاره وجود دارد که:

«هر قدر انسجام اجتماعی ضعیف‌تر شود، احساس رضایت اجتماعی و همگرایی و تعلق جمعی ضعیف‌تر و برعکس احساس یأس و سرخوردگی در جامعه بیشتر شده و

در نتیجه احساس تعلق به هویت ملی ضعیف‌تر خواهد شد و برعکس. روابط مفروض میان متغیرهای نظریه انسجام اجتماعی و هویت ملی را می‌توان به شکل مدل زیر نشان داد.

مدل شماتیک مکانیسم تأثیر انسجام اجتماعی بر هویت ملی

رویکرد دیگری که به تبیین همبستگی اجتماعی در جامعه دلالت دارد، کم و کیف احساس غرور و تعلق عاطفی ملی در میان اعضای جامعه است. تاجفل و ترنر، در زمینه هویت جمعی سه ویژگی یا عنصر مهم عاطفی، نگرشی و شناختی را مطرح کرده و می‌افزایند افراد در جهت رسیدن به انسجام و هویت اجتماعی مثبت و حفظ آن می‌کوشند و در جوامعی که هویت و انسجام اجتماعی رضایت‌بخش نیست و احساس تعهد و تعلق نسبت به آن پایین است، افراد سعی خواهند کرد که یا گروه فعلی خود را ترک کرده و به گروه دیگری که در وضعیت مثبت‌تری قرار دارد ملحق شوند و یا این‌که در وضعیت گروه خود بهبود ایجاد کنند (بنگرید به: چلبی، ۱۳۹۵). در این حالت تمایل یا عدم تمایل افراد به ماندگاری در کشور (وطن) و یا مهاجرت و سکونت در یک کشور دیگر، حفظ نظام سیاسی و سرزمین و دفاع از کشور شاخص‌های گویایی برای سنجش میزان احساس غرور و به تبع آن همبستگی اجتماعی است. به این ترتیب میزان احساس غرور، تعهد و وفاداری به هویت ملی از دیگر مؤلفه‌های انسجام و همبستگی اجتماعی محسوب می‌شود.

با توجه به آن چه بیان شد، برای سنجش مفهوم همبستگی اجتماعی از سه متغیر احساس دوستی، احساس غرور و تعهد ملی و عام‌گرایی استفاده و از ترکیب آنها، سازه همبستگی اجتماعی تهیه شد. برای سنجش مفهوم احساس دوستی از ۲ شاخص میزان مشورت و همفکری و روابط صمیمانه و خوب (گفت‌وگو و درد دل) با اعضای خانواده استفاده شد. برای بررسی احساس غرور و تعهد ملی از ۴ گویه و برای سنجش عام‌گرایی از ۳ شاخص استفاده شد و در قالب طیف لیکرت در ساختار پرسشنامه قرار گرفت.

متغیرهای مورد بررسی

از تلفیق نظریات ارائه شده و با در نظر گرفتن متغیرهای اصلی هر نظریه؛ متغیرهای مورد بررسی در تحقیق آرایه می‌شوند.

۱- **متغیر وابسته:** هویت جمعی.

۲- **متغیر مستقل:** انسجام جمعی عام و همبستگی اجتماعی: (احساس دوستی، احساس غرور و تعهد ملی و عام‌گرایی).

مبانی روش‌شناختی پژوهش

- تهیه و نهایی‌سازی پرسشنامه به‌عنوان ابزار گردآوری داده‌ها

پس از انجام پیش‌آزمون و ارزیابی اعتبار و روایی پرسشنامه مقدماتی، برخی اصلاحات از قبیل اصلاح عبارات، تغییر دامنه‌ی برخی از مقیاس‌ها، حذف و اضافه برخی از سؤال‌ها و ترتیب چینش سؤال‌ها انجام گرفت. بدین ترتیب پرسشنامه نهایی با تعداد ۹ گویه به‌عنوان ابزار گردآوری اطلاعات مورد نیاز تدوین شد.

- **جامعه آماری:** جامعه آماری این طرح خانوارهای ساکن در مراکز استان‌ها در زمان اجرای طرح است و واحد آماری افراد ۱۸ الی ۶۵ ساله‌ی ساکن استان‌های کشور که به روشی کاملاً احتمالی برگزیده شده است.

- **حجم نمونه**

حجم نمونه براساس فرمول کوکران تعیین شد، اما با عنایت به ناهمگونی جامعه آماری و بالا بودن واریانس درونی جامعه، براساس ضریب اطمینان ۹۵ درصد؛ حجم نمونه در کل کشور ۱۵۰۴۰ نفر تعیین شد:

توزیع نمونه در استان‌ها

جدول شماره ۱: تعداد نمونه متناسب با جمعیت مراکز استان‌ها

تعداد نمونه	نام استان	تعداد نمونه	نام استان	تعداد نمونه	نام استان
۴۵۰	استان کرمان (کرمان)	۵۰۰	استان گیلان (رشت)	۴۵۰	استان مرکزی (اراک)
۴۹۹	استان کرمانشاه (کرمانشاه)	۵۰۰	استان سیستان و بلوچستان (زاهدان)	۴۵۰	استان اردبیل (اردبیل)
۴۰۰	استان گلستان (گرگان)	۴۰۰	استان زنجان (زنجان)	۵۰۰	استان آذربایجان غربی (ارومیه)

۵۵۰	استان اصفهان (اصفهان)	۴۰۰	استان مازندران (ساری)	۵۵۰	استان خراسان رضوی (مشهد)
۵۵۰	استان خوزستان (اهواز)	۴۰۰	استان سمنان (سمنان)	۴۵۰	استان همدان (همدان)
۴۰۰	استان ایلام (ایلام)	۴۵۰	استان کردستان (سنندج)	۴۰۰	استان کهگیلویه و بویراحمد (یاسوج)
۴۵۰	استان هرمزگان (بندرعباس)	۴۰۰	استان چهارمحال بختیاری (شهرکرد)	۴۵۰	استان یزد (یزد)
۴۰۰	استان بوشهر (بوشهر)	۵۵۰	استان شیراز (شیراز)	۳۹۸	استان خراسان شمالی (بجنورد)
۵۵۰	استان آذربایجان شرقی (تبریز)	۴۵۰	استان قزوین (قزوین)	۴۰۰	استان خراسان جنوبی (بیرجند)
۱۲۰۰	استان تهران (تهران)	۵۰۰	استان قم (قم)	۵۹۳	استان البرز (کرج)
۴۰۰	استان لرستان (خرم‌آباد)				
مجموع		۱۵۰۴۰			

بررسی و توصیف بُعد همبستگی اجتماعی

در جدول شماره ۲، گویه‌های سنجش همبستگی اجتماعی و میزان موافقت پاسخگویان با آنها منعکس شده است. برای سنجش این مفهوم از سه متغیر احساس دوستی، احساس غرور و تعهد ملی و عام‌گرایی استفاده و با ترکیب آنها سازه همبستگی اجتماعی تهیه شد.

جدول شماره ۲: گویه‌های سنجش همبستگی اجتماعی و میزان موافقت پاسخگویان با آنها

ردیف	گویه‌ها	تعداد پاسخگویان	میزان (درصد) موافقت با گویه‌ها					آماره‌ها	
			به‌ندرت	اوقات گاهی	اکثر اوقات	همیشه	میانگین	انحراف معیار	
۱	معمولاً هر چند وقت یک بار با اعضای خانواده‌تان مشورت و همفکری می‌کنید؟	۱۵۰۰۹	۵	۱۸/۶	۳۵/۵	۴۰/۶	۳/۱۲	۰/۸۸۳	
۲	معمولاً هر چند وقت یک بار با اعضای خانواده‌تان درد دل می‌کنید؟	۱۵۰۰۵	۱۰/۱	۲۰/۱	۲۰/۴	۳۹/۲	۲/۹۹	۰/۹۹۹	

ردیف	گویه‌ها	پاسخگویان تعداد	میزان (درصد) موافقت با گویه‌ها						آماره‌ها	
			موافقم کاملاً	موافقم	مخالفم	مخالفم کاملاً	بی‌فکرم	می‌انگین	معیار	انحراف
۳	احساس غرور و تعهد ملی	۱۵۰۳۴	۳۰/۵	۵۸/۶	۶/۵	۱/۵	۲/۸	۴/۱۳	۰/۸۱۷	
۴		۱۵۰۲۲	۳۳/۴	۵۹/۷	۴/۱	۰/۹	۱/۸	۴/۲۲	۰/۷۲۴	
۵		۱۵۰۲۱	۳۴/۷	۵۵/۳	۴/۶	۱/۵	۳/۷	۴/۱۶	۰/۸۷۶	
۶		۱۵۰۲۳	۳۷/۳	۵۵/۳	۴/۷	۰/۹	۱/۷	۴/۲۶	۰/۷۳۸	

ردیف	گویه‌ها	پاسخگویان تعداد	میزان (درصد) موافقت با گویه‌ها						آماره‌ها	
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	زیاد خیلی	می‌انگین	معیار	انحراف
۷	عالم‌گرایی	۱۴۹۹۸	۲۷/۶	۱۷/۹	۲۳/۴	۱۸/۹	۱۱/۷	۳/۴۹	۴/۳۰۸	
۸		۱۵۰۰۱	۱۷/۳	۱۵	۱۹/۶	۲۳/۷	۲۴/۱	۲/۸۶	۳/۲۳۳	
۹		۱۴۹۷۹	۳۱/۵	۲۲/۷	۲۲/۵	۱۳/۶	۹/۱	۳/۷۲	۴/۲۸۴	

نتایج سنجش همبستگی اجتماعی (الف) احساس دوستی

جدول ۳: معمولاً هر چند وقت یک بار با اعضای خانواده‌تان مشورت و همفکری می‌کنید؟

مقادیر	تعداد	درصد
همیشه	۶۱۰۹	۴۰/۷
اکثر اوقات	۵۳۴۶	۳۵/۶
گاهی اوقات	۲۸۰۳	۱۸/۷
به ندرت	۷۵۱	۵/۰
کل	۱۵۰۰۹	۱۰۰/۰

جدول ۴: معمولاً هر چند وقت یک بار با اعضای خانواده‌تان درد دل می‌کنید؟

مقادیر	تعداد	درصد
همیشه	۵۸۹۳	۳۹/۳
اکثر اوقات	۴۵۷۸	۳۰/۵
گاهی اوقات	۳۰۱۹	۲۰/۱
به ندرت	۱۵۱۴	۱۰/۱
کل	۱۵۰۰۴	۱۰۰/۰

جدول ۵: معمولاً هر چند وقت یک بار با اعضای خانواده‌تان مشورت و همفکری می‌کنید؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	به ندرت	گاهی اوقات	اکثر اوقات	همیشه	متغیر	
							پاسخ	جنسیت
۰/۰۰۰	۰/۰۶۰	۷۴۹۶	۵/۸	۲۰/۰	۳۵/۷	۳۸/۵	مرد	
		۷۵۱۲	۴/۲	۱۷/۳	۳۵/۶	۴۲/۹	زن	
۰/۰۰۰	-۰/۰۸۲	۵۳۰۰	۶/۶	۲۰/۷	۳۶/۲	۳۶/۵	۱۸-۲۸	سن
		۴۳۱۳	۴/۱	۱۷/۴	۳۵/۴	۴۳/۱	۲۹-۳۹	
		۳۱۵۴	۴/۱	۱۷/۷	۳۶/۱	۴۲/۱	۴۰-۵۰	
		۲۲۲۲	۴/۱	۱۷/۶	۳۴/۲	۴۴/۱	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۶	۰/۰۲۸	۷۰۹	۶/۳	۱۷/۵	۲۹/۸	۴۶/۴	بیسواد	تحصیلات
		۳۹۰۶	۴/۷	۱۹/۲	۳۳/۰	۴۳/۱	ابتدایی و راهنمایی	
		۵۲۸۶	۵/۴	۱۸/۸	۳۶/۰	۳۹/۸	متوسطه و دیپلم	
		۴۴۴۳	۴/۸	۱۸/۶	۳۷/۸	۳۸/۸	فوق دیپلم و لیسانس	
		۶۳۲	۴/۰	۱۶/۶	۴۰/۲	۳۹/۲	فوق لیسانس و بالاتر	

۰/۰۰۰	۰/۰۶۱	۵۵۲۵	۴/۹	۱۹/۱	۳۶/۰	۴۰/۱	شاغل	وضعیت فعالیت
		۹۹۶	۳/۵	۱۷/۳	۳۵/۱	۴۴/۱	بیکار	
		۲۰۵۰	۶/۸	۲۰/۹	۳۸/۱	۳۴/۱	در حال تحصیل	
		۵۳۳۰	۳/۸	۱۷/۰	۳۴/۸	۴۴/۵	خانه‌دار	
		۹۶۶	۹/۶	۲۲/۷	۳۳/۳	۳۴/۴	بازنشسته	
		۸۷	۱۰/۳	۱۸/۴	۳۲/۲	۳۹/۱	سایر	
۰/۰۰۰	۰/۰۹۲	۴۰۸۵	۸/۰	۲۳/۳	۳۵/۲	۳۳/۶	مجرد	وضعیت تأهل
		۱۰۶۷۶	۳/۸	۱۸/۶	۳۵/۸	۴۳/۶	متاهل	
		۱۶۸	۱۰/۱	۲۱/۴	۳۲/۷	۳۵/۷	سایر	

جدول ۶: معمولاً هر چند وقت یکبار با اعضای خانواده‌تان درد دل می‌کنید؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	به ندرت	گاهی اوقات	اکثر اوقات	همیشه	پاسخ	
							متغیر	جنسیت
۰/۰۰۰	۰/۱۰۸	۷۴۹۴	۱۲/۷	۲۲/۰	۲۹/۲	۳۶/۱	مرد	جنسیت
		۷۵۰۹	۷/۵	۱۸/۳	۳۱/۹	۴۲/۴	زن	
۰/۰۰۰	-۰/۱۲۶	۵۲۹۹	۱۴/۳	۲۳/۱	۲۸/۷	۳۳/۹	۱۸-۲۸	سن
		۴۳۱۳	۷/۷	۱۹/۰	۳۱/۶	۴۱/۷	۲۹-۳۹	
		۳۱۵۰	۷/۶	۱۸/۶	۳۱/۷	۴۲/۰	۴۰-۵۰	
		۲۲۲۲	۸/۱	۱۷/۳	۳۱/۱	۴۳/۵	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۰	۰/۰۷۲	۷۰۸	۸/۶	۱۷/۲	۳۰/۱	۴۴/۱	بیسواد	تحصیلات
		۳۹۰۵	۸/۸	۱۸/۶	۳۰/۲	۴۲/۵	ابتدایی و راهنمایی	
		۵۲۸۶	۱۰/۱	۲۰/۵	۳۰/۲	۳۹/۳	متوسطه و دیپلم	
		۴۴۴۱	۱۱/۷	۲۱/۴	۳۰/۷	۳۶/۲	فوق دیپلم و لیسانس	
		۶۳۱	۸/۶	۲۱/۱	۳۵/۰	۳۵/۳	فوق لیسانس و بالاتر	
۰/۰۰۰	۰/۰۸۹	۵۵۲۲	۱۰/۱	۲۱/۰	۳۰/۳	۳۸/۶	شاغل	وضعیت فعالیت
		۹۹۶	۹/۲	۱۶/۷	۳۱/۳	۴۲/۸	بیکار	
		۲۰۵۰	۱۵/۱	۲۴/۹	۲۹/۸	۳۰/۲	در حال تحصیل	
		۵۳۲۸	۶/۵	۱۷/۶	۳۱/۷	۴۴/۲	خانه‌دار	
		۹۶۶	۱۹/۰	۲۲/۷	۲۵/۵	۳۲/۸	بازنشسته	
		۸۷	۱۷/۲	۱۷/۲	۳۴/۵	۳۱/۰	سایر	

۰/۰۰۰	۰/۱۳۶	۴۰۸۳	۱۷/۵	۲۵/۳	۲۷/۳	۲۹/۹	مجرد	شماره
		۱۰۶۷۳	۷/۱	۱۸/۰	۳۱/۸	۴۳/۰	متاهل	
		۱۶۸	۱۳/۷	۲۵/۰	۲۷/۴	۳۳/۹	سایر	

برای سنجش مفهوم احساس دوستی از دو شاخص ۱- میزان مشورت و همفکری و ۲- روابط صمیمانه و خوب (گفت‌وگو و درد دل) با اعضای خانواده استفاده کردیم. نکات برجسته و مهم در سنجش جزئیات این مفهوم عبارتند از:

۱- ۷۶/۱ درصد پاسخگویان معتقدند همیشه و اکثر اوقات با اعضای خانواده خود مشورت و همفکری می‌کنند. ۶۹/۶ درصد معتقد به وجود روابط صمیمی (گفت‌وگو) همیشه و اکثر اوقات در خانواده‌شان هستند.

۲- بالا بودن میانگین و پایین بودن انحراف معیار روابط از نوع مشورت و همفکری در خانواده‌ها نشان‌دهنده‌ی نقش بیشتر این شاخص در تقویت احساس دوستی در میان پاسخگویان و اجماع‌نظر مورد آن است.

ب) احساس غرور و تعهد ملی

جدول ۷: بعضی‌ها معتقدند «برای حفظ سرزمین و دفاع از کشورم، حاضریم از مال و جان خود بگذریم» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

درصد	تعداد	مقادیر
۳۰/۵	۴۵۸۵	کاملاً موافق
۵۸/۷	۸۸۲۰	موافق
۶/۵	۹۷۹	مخالف
۱/۵	۲۲۹	کاملاً مخالف
۲/۸	۴۲۱	بی‌نظر
۱۰۰/۰	۱۵۰۳۴	کل

جدول ۸: بعضی‌ها معتقدند «همیشه نسبت به سرنوشت کشورم احساس تعهد و مسئولیت می‌کنم» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

درصد	تعداد	مقادیر
۳۳/۴	۵۰۱۹	کاملاً موافق
۵۹/۷	۸۹۷۴	موافق

مخالف	۶۲۰	۴/۱
کاملاً مخالف	۱۴۱	۰/۹
بی نظر	۲۶۸	۱/۸
کل	۱۵۰۲۲	۱۰۰/۰

جدول ۹: بعضی‌ها معتقدند «به ایرانی بودن خود بیش از هر چیز افتخار می‌کنم» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

مقادیر	تعداد	درصد
کاملاً موافق	۵۶۰۹	۳۷/۳
موافق	۸۳۱۴	۵۵/۳
مخالف	۷۰۹	۴/۷
کاملاً مخالف	۱۳۳	۰/۹
بی نظر	۲۵۸	۱/۷
کل	۱۵۰۲۳	۱۰۰/۰

جدول ۱۰: بعضی‌ها معتقدند «حفظ جمهوری اسلامی، مهم‌ترین وظیفه‌ی هر ایرانی است» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

مقادیر	تعداد	درصد
کاملاً موافق	۵۲۲۱	۳۴/۸
موافق	۸۳۱۳	۵۵/۳
مخالف	۶۹۳	۴/۶
کاملاً مخالف	۲۳۱	۱/۵
بی نظر	۵۶۳	۳/۷
کل	۱۵۰۲۱	۱۰۰/۰

جدول ۱۱: بعضی‌ها معتقدند «برای حفظ سرزمین و دفاع از کشورم، حاضریم از مال و جان خود بگذریم» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

پاسخ	متغیر	کاملاً مخالف	مخالف	موافق	کاملاً موافق	پاسخ معتبر	آماره	سطح معناداری
								۰/۰۰۰
جنسیت	مرد	۱/۸	۷/۲	۵۷/۶	۳۳/۴	۷۳۱۶	۰/۰۵۷	۰/۰۰۰
	زن	۱/۳	۶/۲	۶۳/۱	۲۹/۴	۷۲۹۶		

کد	گروه	وضعیت					
		شاغل	بیکار	در حال تحصیل	خانه‌دار	بازنشسته	سایر
۰/۰۰۰	۰/۲۴	۵۱۴۶	۲۸/۱	۶۱/۶	۸/۷	۱/۶	۱۸-۲۸
		۴۱۸۰	۳۰/۱	۶۱/۲	۶/۷	۲/۰	۲۹-۳۹
		۳۰۸۶	۳۴/۰	۵۹/۵	۵/۱	۱/۴	۴۰-۵۰
		۲۱۸۴	۳۷/۹	۵۶/۹	۴/۳	۱/۰	۵۱-۶۵
۰/۰۰۰	-۰/۰۵۶	۶۸۳	۳۷/۶	۵۷/۸	۴/۱	۰/۴	بی‌سواد
		۳۸۲۹	۳۲/۶	۶۱/۰	۵/۰	۱/۴	ابتدایی و راهنمایی
		۵۱۵۶	۲۹/۷	۶۲/۰	۶/۸	۱/۵	متوسطه و دیپلم
		۴۳۰۱	۳۱/۰	۵۹/۰	۸/۳	۱/۷	فوق دیپلم و لیسانس
		۶۱۲	۳۳/۲	۵۵/۲	۸/۳	۳/۳	فوق لیسانس و بالاتر
۰/۰۰۰	۰/۰۵۰	۵۳۹۳	۳۱/۱	۵۹/۳	۷/۷	۱/۹	شاغل
		۹۸۳	۴۰/۸	۵۴/۱	۴/۰	۱/۱	بیکار
		۱۹۸۳	۳۰/۷	۵۹/۶	۷/۹	۱/۸	در حال تحصیل
		۵۱۷۹	۳۰/۳	۶۳/۳	۵/۳	۱/۱	خانه‌دار
		۹۳۴	۳۰/۴	۵۸/۶	۸/۶	۲/۵	بازنشسته
		۸۷	۳۵/۶	۵۴/۰	۹/۲	۱/۱	سایر
۰/۰۰۰	۰/۰۵۳	۳۹۴۶	۲۸/۷	۵۹/۹	۹/۴	۲/۱	مجرد
		۱۰۴۲۸	۳۲/۳	۶۰/۶	۵/۷	۱/۴	متاهل
		۱۶۳	۳۱/۹	۶۲/۶	۴/۹	۰/۶	سایر

جدول ۱۲: بعضی‌ها معتقدند «همیشه نسبت به سرنوشت کشورم احساس تعهد و مسؤولیت می‌کنم»
شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

کد	گروه	آماره	پاسخ معیار	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	پاسخ	
								متغیر	جنسیت
۰/۰۰۰	۰/۰۵۳		۷۳۷۰	۳۴/۸	۵۹/۰	۵/۰	۱/۲	مرد	جنسیت
								زن	
۰/۰۰۰	۰/۱۲۶		۵۱۸۲	۳۰/۷	۶۲/۳	۶/۰	۱/۰	۱۸-۲۸	وضعیت
			۴۲۳۲	۳۲/۹	۶۱/۹	۴/۰	۱/۲	۲۹-۳۹	
			۳۱۲۳	۳۶/۸	۵۹/۳	۳/۱	۰/۷	۴۰-۵۰	
			۲۱۹۹	۴۰/۲	۵۷/۳	۱/۷	۰/۷	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۸	-۰/۰۳۳		۶۸۶	۳۹/۱	۵۸/۷	۱/۶	۰/۶	بی‌سواد	تحصیلات
			۳۸۵۵	۳۳/۹	۶۲/۷	۲/۷	۰/۷	ابتدایی و راهنمایی	
			۵۱۹۸	۳۳/۱	۶۱/۶	۴/۳	۰/۹	متوسطه و دیپلم	

		۴۳۶۰	۳۳/۷	۵۹/۴	۵/۶	۱/۳	فوق دیپلم و لیسانس	
		۶۲۱	۳۹/۰	۵۴/۴	۵/۵	۱/۱	فوق لیسانس و بالاتر	
۰/۰۰۰	۰/۰۵۱	۵۴۳۱	۳۳/۷	۶۰/۴	۴/۷	۱/۲	شاغل	وضعیت فعالیت
		۹۹۰	۴۴/۰	۵۳/۱	۲/۱	۰/۷	بیکار	
		۱۹۹۸	۳۲/۵	۶۰/۳	۶/۳	۱/۰	در حال تحصیل	
		۵۲۵۴	۳۳/۶	۶۲/۷	۳/۱	۰/۷	خانه‌دار	
		۹۴۰	۳۰/۷	۶۲/۴	۵/۴	۱/۴	بازنشسته	
		۸۷	۳۶/۸	۵۵/۲	۴/۶	۳/۴	سایر	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۵	۳۹۷۸	۲۹/۸	۶۲/۲	۶/۷	۱/۴	مجرد	وضعیت تأهل
		۱۰۵۳۵	۳۵/۶	۶۰/۳	۳/۳	۰/۸	متاهل	
		۱۶۳	۲۶/۴	۶۹/۳	۴/۳	۰/۰	سایر	

جدول ۱۳: بعضی‌ها معتقدند «به ایرانی بودن خود بیش از هر چیز افتخار می‌کنم» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	متغیر	
							پاسخ	جنسیت
۰/۰۰۰	۰/۰۵۹	۷۳۶۲	۳۷/۶	۵۵/۳	۵/۸	۱/۲	مرد	جنسیت
		۷۴۰۲	۳۸/۳	۵۷/۳	۳/۸	۰/۶	زن	
۰/۰۰۰	۰/۰۹۵	۵۱۸۱	۳۵/۶	۵۶/۷	۶/۶	۱/۲	۱۸-۲۸	سن
		۴۲۴۳	۳۷/۸	۵۶/۵	۴/۹	۰/۹	۲۹-۳۹	
		۳۱۲۴	۳۸/۸	۵۶/۸	۳/۷	۰/۷	۴۰-۵۰	
		۲۲۰۰	۴۳/۲	۵۴/۴	۱/۸	۰/۶	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۰	-۰/۰۶۳	۶۹۶	۴۰/۷	۵۷/۵	۱/۹	۰/۰	بیسواد	تحصیلات
		۳۸۶۴	۳۸/۶	۵۸/۵	۲/۳	۰/۵	ابتدایی و راهنمایی	
		۵۲۰۵	۳۷/۹	۵۶/۴	۴/۹	۰/۷	متوسطه و دیپلم	
		۴۳۴۸	۳۷/۲	۵۴/۷	۶/۸	۱/۳	فوق دیپلم و لیسانس	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۲	۶۱۸	۳۶/۹	۵۱/۸	۸/۹	۲/۴	فوق لیسانس و بالاتر	وضعیت فعالیت
		۵۴۳۴	۳۶/۵	۵۶/۶	۵/۸	۱/۱	شاغل	
		۹۸۸	۴۵/۱	۵۲/۲	۲/۱	۰/۵	بیکار	
		۱۹۹۵	۳۶/۹	۵۳/۵	۸/۰	۱/۶	در حال تحصیل	

		۵۲۷۳	۳۸/۷	۵۸/۰	۲/۸	۰/۵	خانه‌دار	تاهل و وضعیت
		۹۳۸	۳۷/۲	۵۵/۷	۶/۰	۱/۲	بازنشسته	
		۸۶	۳۷/۲	۵۷/۰	۳/۵	۲/۳	سایر	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۴	۳۹۷۵	۳۵/۷	۵۵/۱	۷/۸	۱/۳	مجرد	تاهل و وضعیت
		۱۰۵۴۹	۳۸/۹	۵۶/۶	۳/۷	۰/۷	متاهل	
		۱۶۴	۳۷/۲	۵۹/۱	۳/۰	۰/۶	سایر	

جدول ۱۴: بعضی‌ها معتقدند «حفظ جمهوری اسلامی، مهم‌ترین وظیفه‌ی هر ایرانی است» شما با این نظر موافقت یا مخالف؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	کاملاً موافق	موافق	مخالف	کاملاً مخالف	متغیر	
							پاسخ	جنسیت
۰/۰۰۰	۰/۰۶۸	۷۱۸۹	۳۵/۷	۵۶/۳	۶/۱	۲/۰	مرد	جنسیت
		۷۲۸۶	۳۶/۵	۵۸/۷	۳/۵	۱/۲	زن	
۰/۰۰۰	۰/۰۸۸	۵۰۸۲	۳۴/۰	۵۷/۸	۶/۲	۲/۰	۱۸-۲۸	سن
		۴۱۴۷	۳۵/۶	۵۷/۹	۴/۹	۱/۶	۲۹-۳۹	
		۳۰۵۵	۳۷/۰	۵۷/۷	۴/۰	۱/۳	۴۰-۵۰	
		۲۱۵۶	۴۱/۰	۵۵/۶	۲/۳	۱/۰	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۰	-۰/۰۶۴	۶۸۳	۳۸/۷	۶۰/۰	۰/۹	۰/۴	ییسواد	تحصیلات
		۳۸۱۳	۳۶/۹	۵۹/۶	۲/۶	۰/۸	ابتدایی و راهنمایی	
		۵۱۲۵	۳۵/۲	۵۸/۸	۴/۵	۱/۵	متوسطه و دیپلم	
		۴۲۳۲	۳۶/۰	۵۴/۶	۷/۲	۲/۲	فوق دیپلم و لیسانس	
		۵۷۳	۳۶/۶	۴۹/۹	۸/۹	۴/۵	فوق لیسانس و بالاتر	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۵	۵۲۹۳	۳۴/۴	۵۷/۷	۶/۰	۲/۰	شاغل	وضعیت فعالیت
		۹۷۵	۴۴/۸	۵۱/۲	۲/۷	۱/۳	بیکار	
		۱۹۵۳	۳۶/۳	۵۳/۵	۷/۷	۲/۶	در حال تحصیل	
		۵۱۹۳	۳۶/۵	۵۹/۹	۲/۸	۰/۹	خانه‌دار	
		۹۱۱	۳۴/۰	۵۹/۱	۵/۳	۱/۶	بازنشسته	
		۸۳	۴۳/۴	۴۹/۴	۶/۰	۱/۲	سایر	
		۳۸۶۷	۳۳/۱	۵۶/۵	۷/۸	۲/۶	مجرد	
۱۰۳۵۵	۳۷/۲	۵۷/۹	۳/۷	۱/۲	متاهل			
۱۶۰	۳۲/۵	۶۳/۱	۳/۸	۰/۶	سایر			

برای سنجش این مفهوم از شاخص‌هایی مانند: گذشتن از جان و مال برای حفظ سرزمین و دفاع از کشور، احساس تعهد و مسئولیت نسبت به سرنوشت کشور، وظیفه ملی برای حفظ جمهوری اسلامی و افتخار به ایرانی بودن خود استفاده شد. نکات برجسته و مهم در سنجش جزئیات این مفهوم عبارتند از:

۱- در مورد اکثر گویه‌ها در جدول، بیشترین تمرکز و فراوانی پاسخ‌ها در دو ستون «موافق» و «کاملاً موافق» قرار دارد.

۲- اگر پاسخ‌های داده شده در دو ستون «موافق» و «کاملاً موافق» را با هم جمع و مراتب احساس غرور و تعهد ملی را با یکدیگر مقایسه کنیم؛ بیشترین مرتبه احساس غرور و تعهد ملی به ترتیب در مورد، احساس تعهد و مسئولیت نسبت به سرنوشت کشور (۹۳/۱ درصد)؛ افتخار به ایرانی بودن خود (۹۲/۶)، وظیفه ملی برای حفظ جمهوری اسلامی (۹۰/۱) ابراز شده است.

۳- بالاترین رتبه احساس غرور مطرح شده در دو ستون «موافق» و «کاملاً موافق» مربوط به احساس تعهد و مسئولیت نسبت به سرنوشت کشور و رتبه کمتر مربوط به گذشت از جان و مال برای حفظ سرزمین و دفاع از کشور با ۸۹/۱ درصد است که بسیار مطلوب ارزیابی می‌شود.

۴- نگاهی به اطلاعات ارایه شده در بخش آماره‌های جدول مؤید آن است که: اولاً در ستون میانگین؛ بالاترین میانگین‌ها مربوط به «احساس تعهد و مسئولیت نسبت به سرنوشت کشور» با (۴/۲ درصد) است. این امر مبین آن است که این شاخص نقش برجسته‌تری در تولید تعهد احساس و غرور ملی نزد مردم و پاسخگویان دارد. ثانیاً کمترین انحراف معیار مربوط به همین گویه است و بدین معناست که اتفاق نظر بیشتری در مورد این سنججه در میان پاسخگویان وجود دارد.

ج) عام‌گرایی

جدول ۱۵: اگر مسئول یکی از بخش‌های بیمارستان‌های دولتی بودید و یکی از اقوامتان نیاز به بستری شدن در آن بخش داشت؛ چقدر احتمال داشت او را خارج از نوبت بستری کنید؟

مقادیر	تعداد	درصد
خیلی زیاد	۱۷۵۵	۱۱/۷
زیاد	۲۸۳۸	۱۹/۰
متوسط	۳۵۲۱	۲۳/۵

۱۸/۰	۲۶۹۹	کم
۲۷/۸	۴۱۵۷	خیلی کم
۱۰۰/۰	۱۴۹۷۰	کل

جدول ۱۶: اگر مأمور راهنمایی و رانندگی باشید و یکی از اقوام و دوستان شما از چراغ قرمز عبور کند؛ چقدر احتمال دارد او را جریمه کنید؟

مقادیر	تعداد	درصد
خیلی زیاد	۳۶۲۳	۲۴/۲
زیاد	۳۵۶۰	۲۳/۸
متوسط	۲۹۵۲	۱۹/۷
کم	۲۲۵۶	۱۵/۱
خیلی کم	۲۵۹۶	۱۷/۳
کل	۱۴۹۸۷	۱۰۰/۰

جدول ۱۷: اگر شما مراقب جلسه امتحان باشید و متوجه شوید یکی از دانش‌آموزان بستگان و نزدیکان شما تقلب می‌کند؛ چقدر احتمال دارد که کار او را به خاطر رعایت دوستی و فامیلی نادیده بگیرید؟

مقادیر	تعداد	درصد
خیلی زیاد	۱۳۷۰	۹/۲
زیاد	۲۰۴۸	۱۳/۷
متوسط	۳۳۸۳	۲۲/۶
کم	۳۴۰۸	۲۲/۸
خیلی کم	۴۷۴۲	۳۱/۷
کل	۱۴۹۵۱	۱۰۰/۰

جدول ۱۸: اگر مسؤول یکی از بخش‌های بیمارستان‌های دولتی بودید و یکی از اقوامتان نیاز به بستری شدن در آن بخش داشت؛ چقدر احتمال داشت او را خارج از نوبت بستری کنید؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	کم	متوسط	زیاد	متغیر	
						پاسخ	جنسیت
۰/۰۰۵	۰/۰۲۶	۷۴۸۰	۴۵/۳	۲۲/۹	۳۱/۹	مرد	
		۷۴۸۹	۴۶/۳	۲۴/۲	۲۹/۵	زن	

کد	سال	وضعیت فواید				
		شاغل	بیکار	در حال تحصیل	خانه‌دار	بازنشسته
۰/۰۰۰	۰/۱۰۲	۵۲۹۸	۴۲/۷	۲۴/۲	۳۳/۱	۱۸-۲۸
		۴۳۰۳	۴۲/۸	۲۴/۹	۳۲/۳	۲۹-۳۹
		۳۱۳۸	۴۸/۷	۲۲/۳	۲۹/۰	۴۰-۵۰
		۲۲۱۱	۵۵/۱	۲۰/۸	۲۴/۱	۵۱-۶۵
۰/۰۰۰	-۰/۱۶۱	۷۰۶	۵۵/۸	۱۸/۷	۲۵/۵	بیسواد
		۳۸۹۰	۵۴/۴	۲۰/۲	۲۵/۳	ابتدایی و راهنمایی
		۵۲۸۵	۴۵/۲	۲۴/۰	۳۰/۸	متوسطه و دیپلم
		۴۴۳۸	۳۸/۶	۲۵/۹	۳۵/۴	فوق دیپلم و لیسانس
		۶۳۱	۳۶/۵	۲۷/۶	۳۶/۰	فوق لیسانس و بالاتر
۰/۰۰۰	۰/۰۶۴	۵۵۱۶	۴۳/۰	۲۳/۹	۳۳/۱	شاغل
		۹۹۱	۵۶/۷	۲۱/۹	۲۱/۴	بیکار
		۲۰۵۰	۴۰/۲	۲۴/۹	۳۴/۸	در حال تحصیل
		۵۳۰۵	۴۸/۳	۲۳/۱	۲۸/۵	خانه‌دار
		۹۶۵	۴۸/۸	۲۱/۹	۲۹/۳	بازنشسته
		۸۸	۴۳/۲	۲۶/۱	۳۰/۷	سایر
۰/۰۰۰	۰/۰۴۱	۴۰۸۰	۴۱/۵	۲۴/۳	۳۴/۲	مجرد
		۱۰۶۴۴	۴۷/۴	۲۳/۳	۲۹/۳	متاهل
		۱۶۶	۴۹/۴	۱۸/۷	۳۱/۹	سایر

جدول ۱۹: اگر مأمور راهنمایی و رانندگی باشید و یکی از اقوام و دوستان شما از چراغ قرمز عبور کند؛ چقدر احتمال دارد او را جریمه کنید؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	کم	متوسط	زیاد	متغیر	
						جنسیت	پاسخ
۰/۰۱۳	۰/۰۲۴	۷۴۸۲	۳۳/۵	۱۹/۶	۴۶/۹	مرد	نسبت
		۷۵۰۴	۳۱/۳	۱۹/۸	۴۸/۹	زن	
۰/۰۰۰	-۰/۰۴۰	۵۲۹۵	۳۳/۱	۲۰/۵	۴۶/۵	۱۸-۲۸	سن
		۴۳۱۰	۳۲/۷	۲۰/۵	۴۶/۸	۲۹-۳۹	
		۳۱۴۸	۳۲/۰	۱۹/۲	۴۸/۸	۴۰-۵۰	
		۲۲۱۴	۳۰/۴	۱۷/۱	۵۲/۵	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۳	۰/۰۳۲	۷۰۵	۳۷/۳	۱۸/۰	۴۴/۷	بیسواد	تحصیلات
		۳۸۹۹	۳۰/۲	۱۸/۰	۵۱/۸	ابتدایی و راهنمایی	
		۵۲۸۴	۳۳/۲	۱۹/۷	۴۷/۱	متوسطه و دیپلم	

		۴۴۳۶	۳۲/۳	۲۱/۱	۴۶/۶	فوق دیپلم و لیسانس
		۶۳۲	۳۴/۲	۲۲/۲	۴۳/۷	فوق لیسانس و بالاتر
۰/۰۰۰	۰/۰۳۳	۵۵۲۱	۳۳/۱	۲۰/۶	۴۶/۳	شاغل
		۹۹۱	۲۹/۶	۱۶/۸	۵۳/۷	بیکار
		۲۰۴۵	۳۳/۱	۲۰/۸	۴۶/۲	در حال تحصیل
		۵۳۲۲	۳۲/۰	۱۹/۱	۴۸/۹	خانه‌دار
		۹۶۵	۳۱/۴	۱۷/۹	۵۰/۷	بازنشسته
		۹۹	۴۲/۰	۱۹/۳	۳۸/۶	سایر
۰/۲۷۲	۰/۰۱۳	۴۰۷۸	۳۳/۱	۲۰/۵	۴۶/۵	مجرد
		۱۰۶۶۳	۳۲/۱	۱۹/۴	۴۸/۵	متاهل
		۱۶۶	۳۱/۹	۲۰/۵	۴۷/۶	سایر

جدول ۲۰: اگر شما مراقب جلسه امتحان باشید و متوجه شوید یکی از دانش‌آموزان بستگان و نزدیکان شما تقلب می‌کند؛ چقدر احتمال دارد که کار او را به خاطر رعایت دوستی و فامیلی نادیده بگیرید؟

سطح معناداری	آماره	پاسخ معتبر	کم	متوسط	زیاد	متغیر	
						پاسخ	جنسیت
۰/۰۰۰	۰/۰۴۳	۷۴۶۵	۵۲/۶	۲۲/۹	۲۴/۵	مرد	
		۷۴۸۵	۵۶/۴	۲۲/۴	۲۱/۲	زن	
۰/۰۰۰	۰/۱۲۶	۵۲۸۶	۴۹/۶	۲۳/۲	۲۷/۳	۱۸-۲۸	سن
		۴۳۰۲	۵۴/۶	۲۳/۱	۲۲/۳	۲۹-۳۹	
		۳۱۳۷	۵۷/۹	۲۲/۱	۲۰/۰	۴۰-۵۰	
		۲۲۰۶	۶۱/۵	۲۱/۳	۱۷/۲	۵۱-۶۵	
۰/۰۰۰	-۰/۰۹۹	۷۰۴	۶۰/۹	۲۱/۴	۱۷/۶	بیسواد	تحصیلات
		۳۸۸۵	۵۹/۱	۲۱/۷	۱۹/۲	ابتدایی و راهنمایی	
		۵۲۶۹	۵۴/۰	۲۲/۱	۲۳/۹	متوسطه و دیپلم	
		۴۴۳۳	۵۰/۶	۲۳/۷	۲۵/۷	فوق دیپلم و لیسانس	
		۶۲۹	۵۰/۱	۲۶/۴	۲۳/۵	فوق لیسانس و بالاتر	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۸	۵۵۱۰	۵۲/۲	۲۳/۳	۲۴/۵	شاغل	وضعیت فعالیت
		۹۸۵	۶۳/۹	۲۰/۵	۱۵/۶	بیکار	
		۲۰۴۶	۴۷/۷	۲۴/۰	۲۸/۳	در حال تحصیل	

		۵۳۰۳	۵۷/۹	۲۲/۲	۱۹/۹	خانه‌دار	
		۹۶۴	۵۴/۳	۲۰/۱	۲۵/۶	بازنشسته	
		۸۸	۵۶/۸	۲۲/۷	۲۰/۵	سایر	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۳	۴۰۷۵	۴۸/۴	۲۳/۰	۲۸/۵	مجرد	
		۱۰۶۳۱	۵۶/۸	۲۲/۴	۲۰/۸	متاهل	
		۱۶۶	۵۴/۲	۲۴/۷	۲۱/۱	سایر	

منظور از عام‌گرایی این است که آیا عمل در پرتو روابط خاص عامل یا موضوع صورت می‌گیرد و یا این‌که اسناد عام دارد. برای سنجش عام‌گرایی از سه شاخص رسیدگی خارج از نوبت به مشکلات نزدیکان، صرف‌نظر و چشم‌پوشی از قانون‌شکنی و تخلف بستگان استفاده کردیم. نکات برجسته و مهم در سنجش جزئیات این مفهوم عبارتند از:

۱- حدود ۵۴/۲ از پاسخگویان معتقدند خیلی کم و کم حاضرند تخلف بستگان خود را در جلسه امتحان نادیده بگیرند و ۴۷/۸ درصد معتقدند احتمال زیاد و خیلی زیاد وجود دارد تا از قانون‌شکنی (عبور از چراغ قرمز) بستگان خود چشم‌پوشی نکرده و در مورد او قانون را اعمال (جریمه) کنند.

۲- بالاترین میانگین‌ها مربوط به «عدم چشم‌پوشی از تخلف بستگان در آزمون» است. این امر مبین آن است که این شاخص نقش برجسته‌تری در تولید گرایش‌های عام‌گرایانه در میان پاسخگویان دارد. ثانیاً کمترین انحراف معیار مربوط به همین گویه است و بدین معناست که اتفاق‌نظر بیشتری در مورد این سنجه در میان پاسخگویان وجود دارد.

۳- در مجموع سطح و میزان عام‌گرایی (عمل در پرتو روابط خاص عامل در مقابل اسناد عام آن) در میان پاسخگویان در وضعیت متوسط قرار دارد.

توصیف و تحلیل یافته‌ها

در این بخش، ابتدا شمای کلی از متغیرهای پژوهش به صورت توصیفی ارائه می‌شود. سپس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رابطه‌ی متغیرهای مستقل و وابسته‌ی پژوهش در یک چارچوب مقایسه‌ای و خلاصه شده ارائه می‌شود. در ادامه برای سنجش رابطه‌ی واقعی متغیرها و از بین بردن رابطه‌ی کاذب بین متغیرها نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون و تحلیلی مسیر می‌پردازیم. در نهایت و در انتهای این بخش، نیز جمع‌بندی و نتیجه‌گیری حاصل از تجزیه و تحلیل‌ها صورت گرفته است.

در جدول زیر نتایج سنجش متغیر اصلی پژوهش، آمده است که در ادامه به توصیف آن می پردازیم.

جدول شماره ۲۱: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب گرایش به متغیرهای مستقل پژوهش

جمع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میزان	
						فراوانی	درصد
۱۴۸۲۱	۳۱۹۲	۸۵۰۱	۲۸۲۴	۲۸۳	۲۱	فراوانی	همبستگی اجتماعی
۱۰۰/۰	۲۱/۵	۵۷/۴	۱۹/۱	۱/۹	۰/۱	درصد	

جدول فوق نشان می دهد که از جمع ۱۴۸۲۱ نفری که میزان همبستگی اجتماعی (احساس جمعی عام) خود را مشخص کرده اند؛ ۷۸/۹ درصد آنها به میزان «زیاد و یا خیلی زیاد» احساس همبستگی اجتماعی دارند و در مقابل تنها ۲ درصدشان از احساس همبستگی اجتماعی «کم و یا خیلی کمی» برخوردار بوده اند.

بنابراین، نتایج نشان می دهد اکثر پاسخگویان از میزان همبستگی اجتماعی بالایی برخوردار هستند که این خود حکایت از میل و گرایش به عام گرایی پاسخگویان دارد.

جدول شماره ۲۲: نتایج حاصل از سنجش رابطه‌ی همبستگی اجتماعی و ابعاد هویت (هویت ملی، محلی و مدرن)

توضیحات	جهت همبستگی	رابطه	متغیر وابسته	متغیر مستقل
پاسخگویانی که همبستگی اجتماعی بالایی دارند، به تبع گرایش بالایی نیز نسبت به هویت ملی دارند و برعکس.	مثبت و مستقیم	دارد	گرایش به هویت ملی	همبستگی اجتماعی
پاسخگویانی که همبستگی اجتماعی بالایی دارند، به تبع گرایش بالایی نسبت به هویت محلی دارند و برعکس.	مثبت و مستقیم	دارد	گرایش به هویت محلی	همبستگی اجتماعی
پاسخگویانی که در جامعه همبستگی اجتماعی (احساس جمعی عام) کمی دارند، نسبت به هویت مدرن گرایش بالاتری نشان داده اند و برعکس.	منفی و معکوس	دارد	گرایش به هویت مدرن	همبستگی اجتماعی

- نتایج نشان می دهد همبستگی اجتماعی به عنوان یک عامل می تواند جهت گرایش به هویت ملی، محلی و مدرن را تغییر دهد. بنابراین، میزان بالای همبستگی اجتماعی از یک سو باعث ایجاد گرایش بالا نسبت به هویت محلی و ملی شده و از سوی دیگر، میزان بالای این همبستگی باعث کاهش گرایش به هویت مدرن شده است.

- نتایج نشان داد که همبستگی اجتماعی به میزان بالایی می‌تواند نقش مهمی در ایجاد گرایش بالا نسبت به هویت ملی و محلی ایفا کند و از سوی دیگر، گرایش به هویت مدرن را تا حد قابل ملاحظه‌ای کاهش دهد. به عبارت دیگر، نتایج نشان داد پاسخگویانی که عام‌گراتر هستند، اکثریت آنها گرایش بالایی نسبت به هویت ملی و محلی دارند و در مقابل پاسخگویانی که خاص‌گراتر هستند، بیشترین گرایش خود را نسبت به هویت مدرن نشان داده‌اند. بنابراین، همبستگی اجتماعی به‌عنوان یک مؤلفه‌ی تأثیرگذار چنان عمل می‌کند که هم یک نوع همبستگی و پیوستگی بین دو متغیر هویت ملی و محلی ایجاد می‌کند و هم از سوی دیگر، باعث می‌شود که گرایش پاسخگویان به مؤلفه‌های مدرن کاهش یابد.

نتیجه‌گیری

مهم‌ترین دستاوردهای پژوهش در بخش توصیف اطلاعات حاصل از پیمایش ملی هویت جمعی در ایران را به شرح زیر می‌توان دسته‌بندی و ارائه کرد:

- انسجام اجتماعی، از جمله مهم‌ترین عواملی است که موجب تقویت هویت ملی شده و جامعه را به سوی رشد و تعالی سوق می‌دهد؛ بنابراین تقویت همبستگی اجتماعی تأثیر مستقیمی بر تقویت هویت ملی دارد.

- از مجموع ۱۵۰۳۴ نفر پاسخگو بین ۱۸-۶۵ ساله ۵۰/۱۲ درصد زن، ۷۱/۲ درصد متأهل، ۳۰/۲ درصد را از تحصیلات عالی، ۹۳ درصد شیعه، ۴۳/۱ درصد در گروه سنی ۱۸-۳۰ سال هستند.

- در میان مؤلفه‌های سنجش همبستگی اجتماعی احساس تعهد ملی نسبت به سرنوشت کشور، افتخار به ایرانی بودن و حفظ جمهوری اسلامی و احساس دوستی به ترتیب بیشترین نقش و سهم را دارند. در مجموع مؤلفه‌های همبستگی اجتماعی بالا هستند. - توزیع مناسب فرصت‌ها در ابعاد مختلف با در نظر گرفتن شایسته‌سالاری در سطح کشور مورد توجه قرار گیرد.

- تعاملات اجتماعی و فرهنگی بین مناطق مختلف کشور تقویت شود. در آخر باید متذکر شد که ضرورت توجه به مقوله انسجام اجتماعی در جامعه امروز ایران، که با مسائل اقتصادی - اجتماعی متعددی مواجه است، بیش از پیش احساس می‌شود. هرگونه گسست و تزلزل در انسجام اجتماعی، می‌تواند عواقب ناخوشایندی برای ایران عزیز داشته باشد. بنابراین، به مسئولین و تصمیم‌گیران کشور

توصیه می‌شود که ضمن توجه به مؤلفه‌های قوام‌بخش انسجام اجتماعی که در این پژوهش معرفی شد، تلاش خود را برای شناسایی نقاط ضعف و تهدید این مقوله بکار گیرند. چرا که جامعه‌ای که از انسجام اجتماعی مناسب برخوردار نباشد هر تهدید کوچکی نیز برای آن می‌تواند بحران‌زا باشد و این همان نقطه ثقلی است که توسط بیگانگان نیز مورد هدف قرار گرفته است. نکته قابل توجه دیگر این است که انسجام اجتماعی در جامعه معمولاً به راحتی و در یک دوره زمانی کوتاه‌مدت نه تضعیف و نه ترمیم می‌شود؛ تضعیف و تقویت این مقوله در بستر زمانی طولانی مدت اتفاق می‌افتد و چنانچه به بسترهای مرتبط با آن توجه نشود، در بلندمدت می‌تواند کیان نظام را با چالش مواجه کند. نقطه امیدبخش این است که انسجام اجتماعی هنوز در جامعه ایران، در سطح بسیار بالا و مناسبی ارزیابی می‌شود، اما حفظ و تقویت آن نیاز به توجه مستمر و هدفمند دارد. در این راستا، در هر دوره چهار یا پنج ساله می‌توان این دست از پژوهش‌ها را تکرار کرد تا به ارزیابی مناسب‌تری از وضعیت موجود دست یافت تا بتوان برای آینده با دید باز و واقع‌بینانه برنامه‌ریزی کرد.

منابع

- بیرو، آلن (۱۳۶۶): *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه‌ی باقر ساروخانی، تهران: کیهان.
- توسلی، غلامعباس (۱۳۹۱): *نظریه‌های جامعه‌شناسی*، ج ۱۸، تهران: سمت.
- چلبی، مسعود (۱۳۹۵): *جامعه‌شناسی نظم*، ج ۸، تهران: نی.
- حیدری، شقایق (۱۳۹۶): «سنجش هویت جمعی ایرانیان؛ با تأکید بر مؤلفه دینداری»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۱۸، ش ۷۰، صص ۲۳-۳.
- دورکیم، امیل (۱۳۸۱): *درباره تقسیم کار اجتماعی*، ترجمه‌ی باقر پرهام، تهران، مرکز.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۲): *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر*، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، ج ۷، تهران: انتشارات علمی.
- مقصودی، مجتبی؛ نادرپور، بابک (۱۳۹۲): «هویت‌ها، تفاوت‌ها و جهانشمولی حقوق بشر»، *فصلنامه حقوق بشر*، دوره ۸، ش ۱۵ و ۱۶، صص ۱۶۲-۱۲۳.
- Haller, H. & M. Hadler (2006); "How Social Relations and Structures Can Produce Happiness and Unhappiness", *Social Indicators Research*, No. 75, PP 169-216.
- Lewin, Kurt (1951); *Field Theory in Social Science: Selected theoretical papers*, New York: Harper & Brothers.
- Widegren, Orjorn (1997); "Social Solidarity and Social Exchange", *Sociology*, Vol. 31, No. 4, PP 755-771.